

VALDRESREVISORENE AS
Valdresvegen 6
2900 FAGERNES

VÅR REFERANSE
20/1086

DERES REFERANSE

DATO
12.04.2021

Tilsynsrapport

1. Innledning

Finanstilsynet viser til stedlig tilsyn hos Valdresrevisorene AS (selskapet) i perioden 15. - 18. september 2020. Det vises også til foreløpig tilsynsrapport datert 10. februar 2021 og revisjonsselskapets svar på foreløpig tilsynsrapport datert 17. mars 2021. Tilsynet inngår som ledd i tilsynsarbeidet med revisjonsselskaper som reviderer foretak av allmenn interesse. Finanstilsynet skal blant annet gjennomføre periodisk kvalitetskontroll med slike revisjonsselskaper minst hvert tredje år, jf. revisorloven § 5b-2 første ledd, annet punktum.

Formålet med Finanstilsynets inspeksjoner er å kontrollere oppfyllelsen av lovkrav, herunder å identifisere og påpeke eventuelle svakheter knyttet til et revisjonsselskaps gjennomføring av revisjonsoppdrag. Selskapets retningslinjer og rutiner er sentrale for å sikre overholdelse av revisorlovgivningen, herunder kravet til god revisjonsskikk, revisjonsstandarder, standarder for kvalitetskontroll og etiske regler vedtatt av DnR.

Som ledd i det stedlige tilsynet valgte Finanstilsynet ut revisjonsoppdrag for nærmere gjennomgang, herunder to som gjaldt foretak av allmenn interesse. Etterlevelsen av enkelte rutiner er også kontrollert mot andre oppdrag. Finanstilsynets har ikke kontrollert alle de interne retningslinjene og rutinene, og heller ikke alle deler av revisjonen på de utvalgte oppdragene.

Ny revisorlov trådte i kraft 1. januar 2020. Finanstilsynet har vurdert virksomheten i selskapet, herunder revisjonsutførelsen, etter den tidligere revisorloven. Avdekkede mangler i revisjonsutførelsen som er beskrevet i tilsynsrapporten er også mangler dersom de hadde vært vurdert etter ny revisorlov. Henvisninger er gjort til gammel revisorlov om ikke annet er angitt.

2. Selskapets organisering, retningslinjer og rutiner

Som del av det stedlige tilsynet har Finanstilsynet vurdert om selskapet har etablert intern kvalitetskontroll som er forsvarlig ut fra selskapets størrelse og virksomhet, i henhold til revisorloven § 5b-1.

Selskapet har revisjonsoppdrag for foretak av allmenn interesse, jf. revisorloven § 5a-1. Overholdelse av krav om rotasjon av oppdragsansvarlig revisor er sentralt for å kunne fortsette å

revidere slike foretak, jf. revisorloven § 5a-4. Selskapets retningslinjer for intern kvalitetskontroll omhandler ikke rotasjon etter revisorloven eller at selskapet foretar og dokumenterer egne vurderinger av hvordan rotasjonskravene etterleves. Selskapet har i ettertid oppdatert sine retningslinjer til å omfatte en slik dokumentert vurdering.

3. Etterlevelse av hvitvaskingsregelverket

I forkant av det stedlige tilsynet oversendte selskapet sine hvitvaskingsrutiner og virksomhetsinnrettet risikovurdering. I forbindelse med overgang til nytt elektronisk revisjonsverktøy planla selskapet å samle antihvitvaskingsarbeidet på et eget område i løpet av høsten 2020. Systemet ble demonstrert for inspektørene under det stedlige tilsynet. Selskapets ISQC1-dokumentasjon er samtidig blitt oppdatert.

Vurdering av foretakets etterlevelse av hvitvaskingsregelverket følger i punkt 3 nedenfor og avslutningsvis i punkt 5.

3.1 Virksomhetsinnrettet risikovurdering

For å ivareta kravet om risikobasert tilnærming i hvitvaskingsloven § 6 må revisjonsselskapet utarbeide risikovurdering for hvitvasking og terrorfinansiering som skal være tilpasset selskapets virksomhet i tråd med lovens § 7.

Revisorer har en viktig rolle i bekjempelsen av hvitvasking og terrorfinansiering, og arbeid på dette området må derfor være inkludert i revisjonsselskapets styrings- og kontrollstruktur på linje med andre aktiviteter. Den virksomhetsrettede risikovurderingen er et sentralt element i denne strukturen og danner grunnlaget for revisjonsselskapets arbeid mot hvitvasking og terrorfinansiering. Det er gjennom risikovurderingen at behovet for tiltak som kan redusere risikoen for å bli utnyttet i hvitvasking, eller at terrorfinansiering synliggjøres. Ansvar for etablering av en forsvarlig styring- og kontrollstruktur, og vedtak av den virksomhetsinnrettede risikovurderingen, ligger hos det øverste nivået, normalt styret i et selskap.

Det må fremgå av risikovurderingen at revisjonsselskapet har identifisert hvilke eksterne forhold (trusler mot virksomheten) og interne forhold (sårbarheter ved virksomheten) som påvirker risikoen for at revisjonsselskapets tjenester kan bli utnyttet som ledd i hvitvasking eller terrorfinansiering. Fordi de eksterne og interne forholdene er bestemmende for revisjonsselskapets risiko for å bli utnyttet som ledd i hvitvasking og terrorfinansiering, må risikovurderingen inneholde en samlet vurdering av hvordan eksterne og interne forhold påvirker hverandre (risikoen). Eksempelvis kan et revisjonsselskap ha relativt få trusler mot virksomheten, men med svak kunnskap blant de ansatte om hvordan hvitvasking og terrorfinansiering skjer og om hvilke plikter som følger av hvitvaskingsloven, kan risikoen for å bli utnyttet av andre som ledd i hvitvasking eller terrorfinansiering likevel være høy.

Det er revisjonsselskapets *eget* risikobilde som skal kartlegges. Selv om det tas utgangspunkt i en mal for risikovurdering som er utarbeidet av tredjeparter, må slike maler tilpasses egen virksomhet. En konkret tilpasning innebærer at risikovurderingen vil variere i omfang og kompleksitet, avhengig av revisjonsselskapets størrelse, tjenestespekter, kundemasse, internasjonale tilknytning m.m. En nærmere omtale av innholdet i den virksomhetsrettede risikovurderingen er tatt inn i rundskriv 14/2019 punkt 3.2.2.

Finanstilsynets vurdering

En gjennomgang av revisjonsoppdragsporteføljen viser at omtrent 70 av selskapets 363 klienter opererer innen bransjer som ifølge den nasjonale risikovurderingen kan indikere økt risiko for hvitvasking. Selskapet har vurdert at det ikke foreligger grunn til å anta en slik økt risiko tilknyttet disse klienter, men har ikke dokumentert at en slik vurdering er foretatt for hver enkelt av dem. Selskapet skriver i sin virksomhetsinnrettede risikovurdering at "*vi har ingen klienter med høy risiko i porteføljen*" og understreker at selskapet ikke påtar seg oppdrag med høy risiko. Selskapet forklarte under det stedlige tilsynet at begrunnelsen for denne konklusjonen er at klientene, med få unntak, ligger i selskapets geografiske nærrområde og er godt kjent av selskapet. Dette underbygger selskapet med dokumentasjon på at de har avslått å påta seg oppdrag fra flere klienter i 2019, hvor blant annet klienters bransje og geografiske forhold har vært vurdert.

Da hvitvasking og terrorfinansiering ofte skjer på tvers av landegrenser, kan internasjonale kunder eller eiere medføre en økt risiko for at selskapet blir utnyttet som ledd i hvitvasking eller terrorfinansiering. Risikovurderingen inneholder ingen vurdering av (1) om selskapet står ovenfor risiko knyttet til internasjonale kunder, reelle rettighetshavere eller andre som kunden har tilknytning til, eller (2) om selskapets klienter er eksponert mot land som er identifisert med betydelig omfang av korrupsjon og annen kriminalitet, eller som er gjenstand for internasjonale sanksjoner og/eller restriktive tiltak. Finanstilsynet merker seg at selskapets strategi og praksis er avgrenset til oppdrag for lokale kunder med kjente eiere.

Finanstilsynets vurdering er likevel at nevnte forhold utgjør mangelfull dokumentasjon av vurderinger i foretakets risikovurdering utgjør brudd på hvitvaskingsloven § 7 annet ledd bokstav c og d.

Selskapet har i ettertid oppdatert sin virksomhetsinnrettede risikovurdering til å hensynta de nevnte manglene.

3.2 Hvitvaskingsrutiner i selskapet

Selskapet skal ha skriftlige rutiner som sikrer etterlevelsen av hvitvaskingsregelverket, jf. hvitvaskingsloven § 8 første ledd. For at rutinene skal virke etter sin hensikt må de være tilpasset virksomhetens art og omfang, jf. § 8 andre ledd, hvilket betyr at det må være en sammenheng mellom den virksomhetsinnrettede risikovurderingen og rutinene. Rutinene må angi *hva* som skal gjøres og *hvordan* dette skal gjøres.

Selskapets rutiner inkluderer (1) en sjekklister som gjennomgås ved inngåelse av revisjonsoppdraget og (2) en sjekklister ved årsavslutning, hvor forhold som vedrører hvitvasking er et av punktene revisor må besvare, og som påvirker handlinger ved fortsettelsesvurdering. Selskapet har også utarbeidet retningslinjer for inspeksjon av oppdrag hvor det foreligger høy risiko for hvitvasking, men retningslinjene forklarer ikke når forsterkede kundetiltak skal benyttes. I tillegg inngår inspeksjon av klienter med lav eller normal risiko for hvitvasking i foretakets sykliske inspeksjon etter ISQC 1 punkt 48 bokstav a, og i oppdragskontroll etter ISQC 1 punkt 35.

Selskapets rutiner etter hvitvaskingsloven på oppdragsnivå fremkommer hovedsakelig fra sjekklisten "oppdragsvurdering ny klient", "årsoppgjørskonklusjoner" og "kontrollskjema for

syklisk inspeksjon". Det er også enkelte rutiner på oppdragsnivå i revisjonsselskapets hvitvaskingsrutiner. Det er opplyst at rutinene på oppdragsnivå vil bli samlet i selskapets nye revisjonsverktøy fra og med 2020

Selskapet har i ettertid oppdatert og oversendt sine hvitvaskingsrutiner og sjekklister. Disse er oppdatert for å ta hensyn til manglene belyst av Finanstilsynet.

3.2.1 Risikoklassifisering på oppdragsnivå

For å sikre at riktige kundetiltak gjennomføres overfor den enkelte kunde, må hver enkelt kunde risikoklassifiseres. Risikoklassifiseringen må ta utgangspunkt i de generelle vurderingene som er gjort i den virksomhetsinnrettede risikovurderingen og deretter i konkrete forhold ved den enkelte kunde. Selskapet plikter til enhver tid å ha en oppdatert risikoklassifisering av kundene. Dette gjelder uavhengig av hvilken risikoklassifisering som ble gjort av kunden på tidspunktet for avtaleinngåelsen, da risikoklassifiseringen kan bli endret. Ved høy risiko for hvitvasking eller terrorfinansiering skal forsterkede kundetiltak gjennomføres. Tiltakene vil variere fra kunde til kunde, men vil i stor grad styres av hvilken bransje og hvilke geografiske områder kunden opererer i. Finanstilsynet er av den oppfatning at rapporteringspliktige må dokumentere særskilte vurderinger knyttet til kundens bransje når kunden driver virksomhet i høyrisikomarkeder. Det vises særlig til hvitvaskingsloven §§ 9 første ledd, 6 og 17, samt Finanstilsynets rundskriv 8/2019 punkt 2.4.

Selskapet plasserer kunden i en risikokategori fra 1-5, hvor 5 innebærer høyest risiko. Denne risikoklassifiseringen er ikke dokumentert skriftlig, men vurderingsmomenter som inngår i vurderingen er opplyst å være blant annet antall brukere av regnskapet, eierstruktur, fortsatt driftvurderinger og særlovgivning, herunder hvitvasking. De oppdragsansvarlige revisorene fastsetter i fellesskap endelig risikoklassifisering etter innstilling fra medarbeider. Tvisttilfeller drøftes mellom de oppdragsansvarlige revisorer og medarbeider i fellesskap. Selskapet vil fra høsten 2020 ved overgang til nytt revisjonsverktøy skille ut hvitvasking som en egen risikoklassifisering, i motsetning til under tilsynet, hvor hvitvasking inngikk i revisjonsrisikoen.

Under tilsynet kom det frem at selskapet gjennomfører alminnelige kundetiltak for alle sine kunder; adgangen til forenklete kundetiltak benyttes ikke selv om hvitvaskingsloven åpner for dette. Selskapets policy er å ikke påta seg oppdrag med høy risiko for hvitvasking, hvor forsterkede kundetiltak er nødvendig etter hvitvaskingsloven. Finanstilsynets gjennomgang av selskapets portefølje viste flere oppdrag hvor bransje kunne tilsi høy risiko for hvitvasking. Under tilsynet uttalte selskapet at det ikke foreligger høy risiko knyttet til de aktuelle oppdragene, da revisjonsselskapet har fulgt opp disse foretakene fra oppstart og har kontroll på klientenes virksomhet innenfor bransje, geografisk område, reelle rettighetshavere og eierstruktur. Selskapets oppdragsansvarlige revisorer demonstrerte under tilsynet at de har en detaljert oversikt og forståelse av samtlige klienter Finanstilsynet forespurte om.

Finanstilsynets vurdering

Selv om hvitvasking er et moment i foretakets risikoklassifisering, er Finanstilsynets vurdering at selskapets dokumenterte begrunnelse og vurdering for valgt risikoklassifisering ikke gir et tilfredsstillende grunnlag for å iverksette målrettede kundetiltak etter hvitvaskingsloven § 9 første ledd, jf. §§ 10 til 20 og løpende oppfølging etter § 24. Det vises til at risikoklassifiseringen ikke særskilt vurderer relevante risikoer for hvitvasking eller terrorfinansiering som for eksempel risiko knyttet til bransje.

Mangelfull dokumentasjon av begrunnelsen og vurderingen av valgt risikoklassifisering er alvorlig, da det kan føre til at det ikke blir iverksatt nødvendige kundetiltak og at den løpende oppfølgingen ikke skjer på en forsvarlig måte. Finanstilsynet mener revisjonsselskapets dokumentasjon er mangelfull i henhold til hvitvaskingsloven § 8, jf. § 9 første ledd.

3.2.2 Sjekkliste ved endt revisjon

Selskapets oppdragansvarlige revisorer gjennomgår skjemaet "Årsoppgjørskonklusjoner" ved endt revisjon. Dette er en kontroll for avslutning av revisjonen. Ett av punktene i skjemaet som må fylles ut er: "Er eventuelle forhold som vedrører Hvitvaskingsloven blitt vurdert?" Dette er et sentralt punkt som påvirker en eventuell fortsettelsesvurdering og sikrer at selskapet har vurdert hvitvaskingslovens krav.

For oppdragene Finanstilsynet gjennomgikk var det aktuelle punktet utkvittert med "Ja" og signert av ansvarlig partner. Skjemaet viser at selskapet praktiserer kontroller utover det som selskapet selv angir i sine hvitvaskingsrutiner.

3.2.3 Kundetiltak - generelt

Selskapet gjennomfører normale kundetiltak på alle kunder. Rutinene omtaler ikke når forenklede eller forsterkede kundetiltak skal gjennomføres og rutiner tilknyttet avvikling og avvising av kundeforhold er ikke dokumentert. Selskapet har heller ikke skriftlige rutiner for løpende oppfølging av kundeforholdet i samsvar med hvitvaskingsloven § 24, herunder tiltak for å kontrollere eventuelle endringer i status vedrørende reelle rettighetshavere og PEP'er. Gjennomgangen av enkeltoppdrag viste imidlertid at selskapet løpende innhenter oppdatert informasjon om kundens virksomhet, eierskaps- og kontrollstruktur og reelle rettighetshavere, i henhold til hvitvaskingsloven § 24.

Finanstilsynets vurdering

Som omtalt under punkt 3.2.1 påtar ikke selskapet seg revisjonsoppdrag for klienter med høy risiko. Selv om selskapet ikke påtar seg oppdrag med høy risiko, er det en mangel at rutinene ikke inneholder retningslinjer for iverksettelse av forsterkede kundetiltak. Det vises til at kunden risikoklassifisering kan endres etter at oppdraget er påbegynt, og kan innebære at det skal gjennomføres forsterkede kundetiltak.

Finanstilsynets vurdering er at selskapets rutiner har mangler, da de ikke dekker alle plikter for kundetiltak etter hvitvaskingsloven, herunder når forenklede eller forsterkede kundetiltak skal benyttes og løpende oppfølging, jf. hvitvaskingsloven §§ 8 og 35. Hvitvaskingsloven stiller krav til at selskapet skal ha oppdaterte rutiner for å sikre at virksomheten håndterer identifisert risiko og oppfyller plikter etter hvitvaskingslovgivningen.

3.2.4 Eierskaps- og kontrollstruktur

Det følger av hvitvaskingsloven § 13 første ledd tredje punktum at revisor skal gjennomføre egnede tiltak for å forstå eierskaps- og kontrollstrukturen hos kunden, og at tiltakene skal dokumenteres. Fra selskapets dokumenterte hvitvaskingsrutiner fremkommer det ikke hvordan selskapet kontrollerer dette og hvilken dokumentasjon som skal innhentes.

Under det stedlige tilsynet kom det frem at eierforhold er kontrollert gjennom årsregnskap med noter og eventuelle aksjonær oppgaver. Det fremkommer ikke om det har vært aktuelt å innhente aksjonæraftaler eller annet som kan styre stemmegivning, utbytterettigheter eller på annen måte gi kontroll over selskapet. Dette begrunner de med at de har god kjennskap til alle sine kunder og har god kjennskap til alle eierskap og kontrollstruktur, da de fleste kundene er lokalt forankret.

Finanstilsynets vurdering

Finanstilsynet vurderer dette som et brudd etter hvitvaskingsloven § 13 annet ledd.

3.2.5 Reelle rettighetshavere

Rapporteringspliktige skal innhente og bekrefte opplysninger om fysiske personer som, alene eller sammen med nære familiemedlemmer, direkte eller indirekte eier eller kontrollerer mer enn 25 prosent av eierandelene til kunden, har rett til å utpeke eller avsette mer enn halvparten av kundens styremedlemmer, eller utøver kontroll på annen måte (reelle rettighetshavere), jf. hvitvaskingsloven § 13 tredje ledd, jf. § 14.

Selskapet har et skjema for innhenting av kundeopplysninger der reelle rettighetshavere og identifikasjon av disse skal dokumenteres. Dette fremgår av selskapets hvitvaskingsrutiner. Revisor skal innhente opplysninger om det foreligger avtaler som regulerer kontroll over foretaket fra klienten, men revisor må selv dokumentere å ha vurdert hvem som er reelle rettighetshavere for hver revisjonsklient. Selskapets rutiner inneholder ingen krav til hva som utgjør tilstrekkelig dokumentasjon for å bekrefte reelle rettighetshavere.

Finanstilsynets vurdering

Finanstilsynet understreker at det er revisjonsselskapet selv som skal ha systemer for å identifisere og dokumentere reelle rettighetshavere. Finanstilsynet mener at identifisering av reelle rettighetshavere bør dokumenteres på en tydeligere måte for fullt ut å etterleve hvitvaskingslovens krav hvor blant annet dokumentasjon som aksjeeierbok må innhentes. Mangelfull dokumentasjon på identifikasjon og bekreftelse på reelle rettighetshavere utgjør en mangel etter hvitvaskingsloven § 14.

3.2.6 Politisk eksponert person (PEP)

Selskapets rutiner for kundetiltak omtaler ikke identifisering og håndtering av politisk eksponerte personer (PEP). Selskapets skjema for innhenting av kundeopplysninger inneholder ingen vurdering knyttet til PEP, familiemedlemmer til PEP eller kjente medarbeidere av PEP. Selskapet har ingen dokumentert rutine for å innhente opplysninger om reelle rettighetshavere er tilknyttet PEP.

Finanstilsynets vurdering

Selv om selskapet ikke har en dokumentert rutine for identifisering av PEP, har imidlertid selskapets oppdragsansvarlige revisorer demonstrert at definisjonen anvendes i praksis for selskapets portefølje. Selskapet har eksempelvis vurdert hva slags verv som faller under definisjonen av PEP, og at eksempelvis medlemmer av kommunestyret ikke gjør det. Selskapet har på tilsynstidspunktet ikke identifisert PEP tilknyttet kundene. Finanstilsynet har merket seg at

selskapet har oppdatert skjemaet for innhenting av kundeopplysninger, herunder om kunden er PEP, og at dette tas i bruk for nye klienter fra høsten 2020.

Manglende identifisering og håndtering av PEP'er er brudd på hvitvaskingsloven § 13 fjerde ledd jf. § 18.

3.2.7 Internkontroll på hvitvaskingsområdet

Selskapet skal gjennomføre internkontroll for å påse at pliktene etter hvitvaskingsloven overholdes, jf. hvitvaskingsloven § 35 første ledd. Dette innebærer at det også skal foreligge en rutine som beskriver hvordan internkontrollen skal utføres. Rutinene må angi hvem som skal gjennomføre kontrollen, hvor ofte kontroller skal utføres, antall som skal testes, hvilke forhold etter hvitvaskingsregelverket som skal kontrolleres og hvordan kundeoppdrag skal velges ut for kontroll. Rutinene må også angi hvordan eventuelle avvik skal følges opp.

Selskapet benytter DnRs sjekkliste ved enkeltoppdrag for gjennomføring av sykliske inspeksjoner av oppdrag i henhold til ISQC 1. Denne sjekklisten oppdateres årlig, og siste tilgjengelige sjekkliste er for 2019. Finanstilsynet har mottatt sjekklisten som benyttes og for 2019 har ikke denne noen kontrollpunkter knyttet til risikoklassifisering av kunde, PEP og reell rettighetshaver.

Finanstilsynets vurdering

Selskapet redegjorde under tilsynet for at de for hvert år henter oppdatert sjekkliste fra DnR og at sjekklisten først for 2020 vil bli oppdatert med sjekkpunkter knyttet til hvitvasking.

Finanstilsynet mener at selskapet burde supplert sjekklisten av 2019 med manglende sjekkpunkter for å etterleve hvitvaskingsloven § 35 tilfredsstillende.

Selskapet manglet videre skriftlig rutine for hvordan eventuelle avvik som avdekkes skal følges opp etter hvitvaskingsloven § 8, jf. § 35 første ledd.

3.2.8 Annet

Svar på henvendelser fra myndigheter

Selskapet har ikke skriftlig rutine eller systemer som sikrer at selskapet oppfyller kravene om raske og fullstendige svar til offentlige myndigheter om selskapet har eller i løpet av de siste fem år har hatt kundeforhold til konkrete personer og om kundeforholdets art, jf. hvitvaskingsloven § 30 tredje ledd. Dette inkluderer personer som har vært reelle rettighetshavere. Bestemmelsen stiller særlige krav til lagringsmåten for opplysninger og dokumenter.

Revisjonsselskapet hadde ikke på tilsynstidspunktet utarbeidet en rutine eller systemer som sikrer at selskapet kan oppfylle ovennevnte forpliktelser. Selskapets revisorer har imidlertid under tilsynet kunnet demonstrere at de har inngående kjennskap til personer hos de enkelte klientene og at de er i stand til å oppfylle kravene om raske og fullstendige svar ovenfor myndigheter.

Manglende skriftlige rutiner er brudd på hvitvaskingsloven § 8, jf. § 30 tredje ledd.

Selskapet har i ettertid oppdatert sine hvitvaskingsrutiner til å ta hensyn til manglene beskrevet i punkt 3.2.

3.3 Gjennomgang av oppdrag der klient er underlagt hvitvaskingsloven

Det stedlige tilsynet inkluderte kontroll av tre revisjonsklienter underlagt hvitvaskingsloven, og som av den grunn selv er rapporteringspliktige. For ett av de tre kontrollerte revisjonsoppdragene foreligger det mangler knyttet til revisors dokumentasjon og forståelse av hvordan revisjonsklienten overholder hvitvaskingslovens bestemmelser. Klientens hvitvaskingsrutiner og virksomhetsinnrettede risikovurdering er ikke innhentet som et ledd i revisors forståelse av revisjonsklientens etterlevelse av hvitvaskingsloven.

Finanstilsynet viser i denne sammenheng til rapporteringsplikten etter finanstilsynsloven § 3a første ledd om revisor får kjennskap til forhold som kan innebære overtredelser av bestemmelser som regulerer foretakets virksomhet, dersom overtredelsen kan medføre tilbakekall av foretakets tillatelse. Finanstilsynet mener at ovennevnte forhold utgjør en svakhet i henhold til revisorloven § 5-2 annet ledd jf. ISA 250 punkt 13-14 jf. hvitvaskingsloven § 4.

Selskapet har opplyst at det etter det stedlige tilsynet er blitt etablert egne handlinger i revisjonsmetodikken for å ivareta kravene etter finanstilsynsloven § 3a.

4. Kontroll av individuelle revisjonsoppdrag

Finanstilsynet har kontrollert 15 revisjonsoppdrag, heretter kalt oppdrag A til O. For oppdrag J-L er Finanstilsynets kontroll avgrenset til revisjonen av foretakenes vurdering og begrunnelse for at forutsetningen om fortsatt drift er lagt til grunn for regnskapsavleggelsen

Finanstilsynets merknader gjelder de deler av revisjonen som ikke er gjennomført i samsvar med revisorloven, herunder god revisjonsskikk, jf. revisorloven § 5-2 annet ledd.

4.1 Fullstendighet av inntekter

For å revidere fullstendigheten av inntektene på oppdrag E har revisor foretatt en avstemming av fakturajournal mot bokført salg. Det foreligger ikke dokumentasjon for at revisor har kontrollert faktureringsgrunnlaget mot utgående fakturaer, eller på en annen måte kontrollert at det som skal faktureres til kunde er blitt fakturert. Under det stedlige tilsynet bekreftet revisor at en slik handling ikke er gjennomført.

For oppdrag F har revisor ikke testet kontroller knyttet til at alle medgåtte timer er utfakturert, eller andre kontroller knyttet til fullstendig bokføring av utfakturert inntekt i regnskapssystemet. Det er heller ikke gjennomført handlinger for å etterprøve integriteten til og påliteligheten av data behandlet av fakturasystemet i henhold til ISA 315 punkt 18 og 21.

For å revidere fullstendigheten av inntektene har revisor gjort følgende handlinger:

1. Gjennomgang på totalnivå av timestatistikk fordelt på art, for å gjøre en rimelighetsvurdering av hva ikke-fakturerte timer gjelder.
2. Analyse mot foregående år av (1) lønnskostnad i prosent av omsetning, (2) gjennomsnittlig faktureringspris per time, (3) faktureringsprosent og (4) inntekter på kontonivå.

For handling 1 benytter revisor en rapport over timestatistikken generert fra fakturasystemet, som revisor ikke har testet.

For handling 2 har ikke revisor oppfylt kravene i ISA 520 punkt 5 knyttet til vurdering av analysenes egnethet for relevante påstander, påliteligheten av data som ligger til grunn for analysene, og fastsettelse av forventning og akseptabelt avvik. Disse manglene medfører at de foretatte analysene ikke blir egnet som revisjonshandlinger som gir tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis. I ett tilfelle hvor revisor faktisk hadde fastsatt et akseptabelt avvik og analysen viste et avvik som overstiger dette, har revisor ikke utført tilleggshandlinger for å undersøke avviket, i henhold til ISA 520 punkt 7.

Finanstilsynets vurdering for både oppdrag E og F er at revisor ikke har planlagt og utført tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonshandlinger, eller innhentet tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis, for fullstendigheten av inntektene. Forholdet vurderes å være et alvorlig brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 330 punkt 5 flg. og ISA 500 punkt 6.

Revisjonsselskapet har i ettertid gjennomgått og oppdatert sine rutiner for å besørge at nevnte forhold ikke gjentar seg.

4.2 Varelager

Foretaket i oppdrag O er ett av sju datterforetak i samme konsern som driver samme type virksomhet. Foretakene benytter samme prosesser og systemer, og de har felles ledelse og leverandører.

I foretakets årsregnskap for 2019 utgjør varelageret en vesentlig regnskapspost. Revisor plikter å være til stede ved den fysiske varetellingen for å innhente revisjonsbevis for eksistens og tilstand, med mindre det ikke er gjennomførbart. Ved sin tilstedeværelse skal revisor evaluere ledelsens instruksjoner og rutiner for registrering og kontroll av resultatet av varetellingen, observere utførelsen, inspisere varelageret og utføre kontrolltelling, jf. revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 501 punkt 3a og 4.

Revisor har valgt å rotere revisjon av varelager i datterforetakene. Revisors deltakelse ved varetelling i konsernet har derfor foregått utvalgsbasert, og for 2019 har revisor ikke deltatt ved varetellingen i foretaket kontrollert av Finanstilsynet. Revisor har bygget på erfaringer fra tidligere revisjoner av foretaket, og det faktum at deltakelse på andre varetelling hos søsterforetakene ved revisjonen for 2019 ikke har avdekket mangler av betydning for vurderingen av eksistens og tilstand av varelager.

Finanstilsynets vurdering er at denne strategien ikke gir tilstrekkelig revisjonsbevis for datterforetakets varelager. Revisjonen av foretakets varelager er ikke utført i samsvar med kravene, jf. revisorloven § 5-2 annet ledd jf. ISA 501 punkt 3a og 4. Revisor har heller ikke utført alternative handlinger som tilfredsstillt kravet i ISA 501 punkt 5-7 for å innhente revisjonsbevis for varelagerets eksistens og tilstand.

Revisjonsselskapet har i ettertid gjennomgått og oppdatert sine rutiner for å besørge at nevnte forhold ikke gjentar seg.

4.3 Fortsatt drift

4.3.1 Oppdrag J

Foretaket har hatt negativ egenkapital siden 2016. Foretaket har gjeld til aksjonær som overstiger den negative egenkapitalen. Foretaket har lagt fortsatt drift til grunn i alle år. Det foreligger ikke dokumentasjon på at revisor har vurdert om foretakets ledelse har gjennomført tiltak ved inntrådt handleplikt etter aksjeloven § 3-5, herunder konvertering av gjeld til aksjonær til egenkapital. Det er heller ikke innhentet tilbakeståelseserklæring. Revisor har ikke for noen av årene utstedt nummerert brev til foretaket vedrørende forholdet.

Finanstilsynets vurdering er at revisor gjennom nummerert brev skulle vist til styrets handleplikt og satt en frist til foretaket for å redegjøre for tiltakene som var iverksatt og som var egnet til å rette på forholdene, eller krevd at foretaket alternativt gjør rede for hvorfor den faktiske egenkapitalen likevel var positiv og forsvarlig. Det at revisor ikke har gjort dette utgjør brudd av revisorloven § 5-2 fjerde ledd nummer 4 jf. § 5-4 og revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 260 punkt 16 d. Dersom foretakets styre ikke klarte å vise til tilstrekkelige tiltak etter forholdene, plikter revisor å vurdere fratredelse. Det at revisor ikke har gjort dette utgjør et brudd på revisorloven § 7-1 første ledd.

Revisor plikter også å dokumentere sin begrunnelse for å fortsette med revisjonsoppdraget, til tross for nevnte forhold. Det at revisor ikke har gjort dette utgjør et brudd på revisorloven § 5-3 første ledd, jf. § 5-2 annet ledd og ISA 220 punkt 24 c.

4.3.2 Oppdrag L

Foretaket har siden 2012 hatt negativ egenkapital. Selskapet har vært revisor for foretaket siden 2016. Revisor tok opp forholdet i nummerert brev 2016 og 2019 og påpekt styrets handleplikt etter aksjeloven § 3-5 første ledd, uten at foretaket har iverksatt tiltak som er tilstrekkelige til å sikre forsvarlig egenkapital. Ingen nummererte brev ble utstedt i 2017 eller 2018 knyttet til forholdet. Revisor har ikke tatt konsekvensen av de påpekte lovbruddene og har heller ikke dokumentert hvorfor disse gjentatte bruddene ikke medfører at revisor plikter å trekke seg fra oppdraget, jf. revisorloven § 7-1 første ledd.

Finanstilsynets vurdering er at revisor i det nummererte brevet for 2016-revisjonen, i tillegg til å vise til styrets handleplikt, skulle satt en frist til foretaket for å redegjøre for tiltak som var egnet til å rette på forholdene, eller krevd at foretaket gjør rede for hvorfor den faktiske egenkapitalen likevel var positiv og forsvarlig. Dersom foretakets styre ikke klarte å vise til tilstrekkelige tiltak etter forholdene, plikter revisor å fratrukke seg. Det at revisor ikke har gjort dette utgjør et brudd på revisorloven § 7-1 første ledd. Revisor plikter også å dokumentere sin begrunnelse for å fortsette med revisjonsoppdraget, til tross for nevnte forhold. Det at revisor ikke har gjort dette utgjør et brudd på revisorloven § 5-3 første ledd, jf. § 5-2 annet ledd og ISA punkt 12-13 og 24 c.

Revisjonsselskapet har i ettertid gjennomgått og oppdatert sine rutiner for å besørge at de nevnte forholdene ikke gjentar seg.

5. Oppsummering og vurdering

Etterlevelse av hvitvaskingsloven

Hvitvaskingslovens formål er å forebygge og avdekke hvitvasking og terrorfinansiering. Tiltakene i loven skal beskytte det finansielle og økonomiske systemet samt samfunnet som helhet ved å forebygge og avdekke at rapporteringspliktige brukes eller forsøkes brukt som ledd i hvitvasking eller terrorfinansiering. Et velfungerende system for å avdekke og forebygge hvitvasking og terrorfinansiering forutsetter følgelig god etterlevelse fra rapporteringspliktiges side.

Finanstilsynet avdekket flere mangler på revisjonsselskapets plikter etter hvitvaskingsregelverket, jf. punkt 3. Gjennomgangen på oppdragsnivå viser at selskapets revisorer ved gjennomføringen av det enkelte revisjonsoppdrag i oppdragsutførelsen gjør grundigere arbeid på hvitvaskingsområdet enn det selskapets skriftlige rutiner tilsier, både når det gjelder kundetiltak, identifisering av PEP og reelle rettighetshavere og avklaring av eierskaps- og kontrollstruktur.

Selskapet har oversendt sine oppdaterte hvitvaskingsrutiner og sjekklister, virksomhetsinnrettede risikovurdering og risikoklassifisering av kunder. Finanstilsynet legger til grunn at selskapet sørger for løpende oppdatering av disse, og at rutineene etterleves.

Revisjonsutførelsen

For enkelte av de kontrollerte oppdragene avdekket Finanstilsynet vesentlige svakheter i revisjonsutførelsen, herunder for inntekter og varelager samt vurdering av fortsatt drift. Selskapet har i ettertid gjennomgått sine rutiner for revisjonsutførelsen for å unngå at de avdekkede manglene gjentar seg.

For Finanstilsynet

Anders Grini
senior tilsynsrådgiver

Damir Bratic
seniorrådgiver

Dokumentet er godkjent elektronisk og har derfor ikke håndskrevne signaturer.